

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ
СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ”
(для бакалаврів)

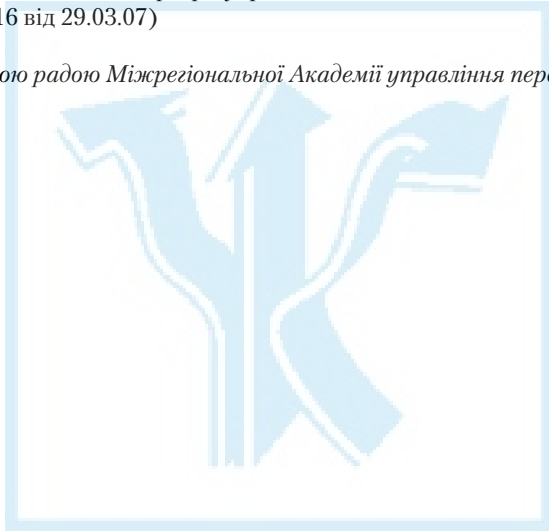
МАУП

Київ 2007

Підготовлено професором кафедри українознавства *Ю. А. Шиловим*

Затверджено на засіданні кафедри українознавства
(протокол № 16 від 29.03.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Шилов Ю. О. Навчальна програма дисципліни “Україна в контексті світової цивілізації” (для бакалаврів). — К.: МАУП, 2007. — 27 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Україна в контексті світової цивілізації”, вказівки до написання реферату, орієнтовна тематика рефератів, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2007

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Історія України, її культура є частиною надбання загальнолюдської цивілізації. Необхідно знати дійсну вагу та співвідношення всіх частин. Між тим вони часто-густо викривлені внаслідок політичної заангажованості, залежності науки, національних традицій тощо. Від того страждає, кінець кінцем, все людство — бо невільно відображена науковцями картина буття закладає хиби політичних курсів, що згодом призводять до смертоносних конфліктів. Україна виняток. Над знаннями її історії та культури тяжіють доктрини, що протягом тисячоліття нашарувалися під гнітом чужинців — варягів, татар, поляків, росіян, євреїв. Настав час осягти істину задля щастя не лише українців, але й інших народів.

Нині в академічній історіографії співіснують — нерідко переплітаючись — дві традиції, які умовно можна назвати офіційною та дослідницькою. Перша обмежує свої ідейно-методологічні засади творами давньогрецького “батька історії” Геродота, православного монаха-літописця Нестора, “придворною наукою” часів царату та ленінізму; в незалежній Україні її представляє провідна автура офіційних видань історії країни. Друга традиція спирається на всі історичні джерела та здійснення на їх базі розробки, незважаючи на відповідність чи невідповідність ідеологічним напрямам політично-державотворчих процесів; саме цієї традиції дотримується навчальна програма “Україна в контексті світової цивілізації”.

Програма спрямована на підготовку студентів як майбутніх фахівців, які зможуть керувати (або принаймні самостійно орієнтуватися) змінами політичних курсів тощо, дотримуючись генеральної лінії об’єктивних процесів, обираючи їх оптимальні течії. Це будуть фахівці-патріоти, які вбачатимуть місце й перспективи держави в контексті розбудови щасливого майбуття всього людства.

Навчальна програма розроблена на основі наукових досягнень вітчизняних та зарубіжних істориків, культурологів, філософів та представників інших гуманітарних і природознавчих наук. При цьому акцентується увага на найменше вивченому, проте політично-релігійно найбільше викривленому періоді виникнення й базового формування цивілізації (державності). Пропонується метод хронологічно-проблемного викладення навчального матеріалу на принципах природньо-суспільного історизму тощо.

Основні завдання курсу:

- розширити й поглибити у студентів знання з історії України, індоєвропейської спільноти народів, Євразії;
- показати взаємозумовленість обсягу та якості наукових джерел — висновків і реконструкцій минувщини;
- дати аналіз взаємозв'язків наукових картин і політичних доктрин, послідовності розвитку тих та інших;
- закласти основні розуміння сучасності та передбачення майбуття з позицій фундаменту минувщини й об'єктивного історизму;
- сприяти формуванню етнічної та національної свідомості;
- сприяти утвердженню патріотизму, конструктивного щодо іноземного оточення та інтересів.

Програмою передбачена творча і самостійна робота студентів з вивчення курсу історії України в контексті світової цивілізації. Система контролю навчального процесу передбачає використання опитування і написання наукових рефератів та залік. Критерії оцінювання здобутих знань: науковий рівень знання джерел та історіографії, логіка й аргументація викладення знань, вільне володіння знаннями, їх системність і переконливість, актуалізація, активність на заняттях і в самостійній роботі.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
Змістовий модуль I. Давня історія загалом і України зокрема	
1	Початок історії та його дослідження
2	Проблема походження слов'ян
3	Сучасний стан розробки проблеми
Змістовий модуль II. Літопис Шу-Нун	
4	Кам'яна Могила — прадавній Шу-Нун

1	2
5	Дослідження Кам'яної Могили
6	Історію поглиблено на 15 тисячоліть
Змістовий модуль III. Зародження цивілізації	
7	“Велика неолітична революція”
8	Виникнення “індоевропейців”
9	Індоевропейська цивілізація
Змістовий модуль IV. Аратта – найперша держава	
10	Основи державності
11	Розквіт Аратти
12	Аратта й Шумер
Змістовий модуль V. Аріан, родич і сусід Аратти	
13	Хто такі арії
14	Рання історія аріїв
15	Від Аратти й Оріяни – до Дандаріки й Арсанії
Змістовий модуль VI. Гіперборея – “Надпівнічна країна”	
16	Аполлон і його небесна родина
17	Гіперборейці Пелазг, Атлант та інші
18	Маршрутом аргонавтів та Одиссея
Змістовий модуль VII. Походження слов'ян	
19	Глибини історичної пам'яті
20	Коли з'явилися слов'яни
21	Що означають назви (У)Країна та Русь?
Змістовий модуль VIII. Західне розселення слов'ян	
22	Русь та (в)енети
23	Сколоти та кельти
24	Венеди, анти, склавини
Змістовий модуль IX. Східне розселення слов'ян	
25	Оріяни, боруси, сло(а)в'яни

26	Кіммерійці та скіфи
27	Кияни — індоєвропейська династія
Змістовий модуль X. Утворення Київської Русі	
28	Заснування літописного Києва
29	“Вся Земля наша добра...”
30	Заповіти волхвів
Змістовий модуль XI. Актуальність давньої історії України	
31	Національна ідея
32	Національне та загальнолюдське
33	Сутність слов'янської цивілізації
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ”

Змістовий модуль I. Давня історія загалом і України зокрема

Тема 1. Початок історії та його дослідження

Доісторична або первісна минувщина. “Історичний матеріалізм”. Поняття про спільний початок цивілізації, писемності, історії. Факти дійсної появи календарів та протописемності. Причини виникнення “протоісториків” (близько XXI тисячоліття назад) у верхньому палеоліті. Дійсний початок історії. Хронологія та періодизація історії. Давня історія.

Література: основна [2; 7; 11; 21; 22; 26; 32; 36–38];
додаткова [9; 32]

Тема 2. Проблема походження слов'ян

Хто такі слов'яни? Етногенез та його етапи. Античні автори про походження слов'ян та їх пращурів. Свідectва вавілонян, греків, римлян і візантійців про найдавнішу писемність слов'янських народів. Початки історії до-, прото-, і праслов'ян. Язичницька та церковна історіографія про появу слов'ян. Зарубіжна (італійська й французька)

історіографія XVI–XVIII ст. Німецькі та вітчизняні історики XVIII ст. Вітчизняна історіографія XIX–XX ст. Особливості “історичного матеріалізму”.

Література: основна [3; 6; 15; 22; 27; 30; 33; 36];
додаткова [3; 15; 18; 22; 25; 26]

Тема 3. Сучасний стан розробки проблеми

Дослідники радянської доби: Б. Д. Греков, Б. О. Рібаков, В. М. Даниленко, О. М. Трубачов, Л. М. Гумільов, Д. С. Лихачов та ін. Пострадянські археологи й історики: В. О. Сафронов, О. І. Асов, Ю. О. Шилов, М. О. Чмихов, Л. Л. Залізняк, Ю. В. Павленко, П. П. Толочко, А. Г. Кузмін, А. Г. Кифішин, С. І. Наливайко. Узагальнююче-концептуальні монографії останнього десятиріччя.

Література: основна [4; 15; 16; 18; 22; 25; 30; 32; 33; 36];
додаткова [3; 6; 9; 15]

Змістовий модуль II. Літопис Шу-Нун

Тема 4. Кам'яна Могила – прадавній Шу-Нун

Місцезнаходження, походження та сучасний стан пагорба Кам'яна Могила. Легенди про походження святині. Літопис Кам'яної Могили.

Література: основна [14];
додаткова [24]

Тема 5. Дослідження Кам'яної Могили

Початок дослідження пам'ятки у XVIII–XIX ст. Дослідники XX ст. Відкриття В. М. Даниленком і Б. Д. Михайловим писемності Кам'яної Могили. Дослідження Ю. А. Шилова.

Література: основна [14; 36];
додаткова [2; 17; 24]

Тема 6. Історію поглиблено на 15 тисячоліть

Відкриття у 1963–1965 роках протошумерської писемності Подунав'я Н. Власою й А. Фалькенштейном. А. Г. Кифішин і Ю. О. Шилов. Їх монографії “Древнее святилище Каменная Могила” (М.; К., 2001) та “Джерела витоків української етнокультури” (К., 2002).

Література: основна [3; 14; 22; 32; 35; 36];
додаткова [15; 28; 46; 47]

Змістовий модуль III. Зародження цивілізації

Тема 7. “Велика неолітична революція”

Узагальнення Г. Чайлдом археологічних відкриттів на Близькому Сході у XIX – першій половині XX ст. Революційний перехід від привласнюючого (мисливство, збиральництво) до відтворюючого господарства (скотарство, хліборобство) у IX–VII–III тис. до н. е. Дослідники протоміст Анатолії: Дж. Мелларт та В. О. Сафронов. Відкриття взаємозв'язків анатолійського Чатал-Гуюка й задніпровської Кам'яної Могили: В. М. Даниленко, А. Г. Кифішин.

Література: основна [1; 2; 11–13; 22; 25; 27; 36];
додаткова [25; 26; 28; 51]

Тема 8. Виникнення “індоєвропейців”

Відкриття на рубежі XVIII–XIX ст. “індоєвропейської мовної спільноти”; що це таке? “Індоєвропейці” й арії. Дослідницькі пошуки прабатьківщини. Науковий і політичний аспекти пошуків. Дослідники другої половини XX ст.: В. Георгієв, В. М. Даниленко, М. Д. Андреев, О. М. Трубачов, В. В. Іванов і Т. В. Гамкрелідзе, В. О. Сафронов і Н. О. Ніколаєва, Ю. О. Шилов.

Література: основна [2; 11; 12; 25; 36];
додаткова [6; 7; 15; 16; 28; 32]

Тема 9. Індоєвропейська цивілізація

“Світло зі Сходу” чи з Заходу? Праці В. М. Даниленка. “Індоєвропейские цивилизации” (1989) й наступні дослідження В. О. Сафронова, А. Г. Кифішин: “Геноструктура догреческого и древнегреческого мифа” (1990) та ін. Проблеми етнічної належності “трипільців”, хаттів, араттів, шумерів. Позиції Ю. О. Шилова та співробітників Інституту археології НАН України. “Генезис цивилизации” (1998–2002) Д. Рола.

Література: основна [2; 11; 13; 25; 26; 35];
додаткова [6; 25; 28; 32; 47; 50]

Змістовий модуль IV. Аратта — найперша держава

Тема 10. Основи державності

Цивілізація у розумінні істориків та археологів. Цивілізація як “державність”. Ознаки державності з позицій “історичного матеріалізму”. Відкриття Ю. О. Шиловим докласової, общинної цивілізації; невідомі раніше ознаки. Аратта (“трипільська” та ін. археологічні культури) — найперша в світі держава.

Література: основна [13; 27; 36–38];
додаткова [6; 47]

Тема 11. Розквіт Аратти

Гіпотеза А. Г. Кифішина про пра-Аратту мисливців за мамонтами. Виникнення держави Аратти близько 6200–7000 років до н. е. у Дунайсько-Дніпровському регіоні. Причини виникнення. Писемні свідчення та ареал етнокультурних зв'язків, їх пра- й індоєвропейська належність. Археологічна культура Кукутені-Трипілля як зображення апофеозу Аратти. Генезис Аратти — Шумеру — Єгипту (за Д. Ролом та ін.).

Література: основна [13; 26; 35];
додаткова [15; 47; 48; 50]

Тема 12. Аратта й Шумер

“Всесвітній потоп” (чи Потопи?) та непевність його геологічного й історичного датувань у межах VII–IV–II тис. до н. е. Легенди й факти виникнення Шумеру внаслідок Потопу. Аратти I–III: Дунайсько-Дніпровський, Закавказький, Пенджабський регіони первинного формування та перших розселень “індоєвропейців”. Свідчення про Аратту як прабатьківщину Шумеру. Спорідненість та відмінності позицій Г. Кларка, Л. Силенка, Ю. О. Шилова, Д. Рола. Позиції Л. Л. Залізняка та М. Ю. Відейка. Індоєвропейська чи семітська належність Аратти: наукові дані та політичні спекуляції.

Література: основна [2; 12–14; 26; 36; 38];
додаткова [15–17; 32; 47; 54]

Змістовий модуль V. Аріан, родич і сусід Аратти

Тема 13. Хто такі арії

Свідoctва індоєвропейських Вед, слов'янської “Влес-книги”, давньогрецької “Історії” Геродота та ін. Арії як народ у складі “індоєвропейської спільноти”. Дослідники у пошуках прабатьківщини аріїв: з Індії у Європу (К. Ріттер, М. К. Реріх, П. Кречмер) чи навпаки (Г. Чайлд, В. Георгієв, О. М. Трубочов, Ю. О. Шилов, В. О. Сафронов)? Інші гіпотези (Е. А. Грантовський; В. Ф. Генінг, О. Є. Кузміна). “Парадіна ариєв” (1995) та ін. дослідження Ю. О. Шилова. Причини протидії колег з Інституту археології НАН України та підтримки академіків РАН (О. М. Трубочова, Б. О. Рибакoва).

Література: основна [15; 18; 20; 29; 34; 36];
додаткова [46; 47; 48; 54]

Тема 14. Рання історія аріїв

Ведичні арії за писемними (Ф. Кейпер, Т. Я. Єлізаренкова, В. С. Семенов) та археологічними даними (за Ю. А. Шилoвим, В. А. Сафроновим, Л. С. Клейном, В. Ф. Генінгом). Аратта і Аріан української Наддніпрянщини. Формування курганного обряду й двох перших (доіндійських) міфоритуальних верств Ріг-Веди.

Література: основна [20; 25; 34]

Тема 15. Від Аратти й Оріяни — до Дандаріки й Арсанії

Спорідненість міфоритуалів Трипілля та основ найдавніших курганів України. Усатівська і середньостогівська, кемі-обинська та ямна, катакомбна й інгульська, зрубна і сабатинівська археологічні культури — відображення етноісторичного розвитку араттів і аріїв IV–II тис. до н. е. Спадкоємність етнокультур оріян, аріїв, кіммерійців, скіфів, сармат, русичів Північного Причорномор'я III тис. до н. е. — I тис. н. е. (за даними мовознавства, етнології, археології, антропології, а також свідoctвами “Влес-книги” тощо). Дослідження О. М. Трубочова, Ю. О. Шилова, С. І. Наливайка 1976–2004 років Аратта — Арта — Арсанія та Данд-арія(-ака) — Палакій — Київ VII тис. до н. е. — I тис. н. е.

Література: основна [2; 3; 7; 18; 24; 27; 28; 35];
додаткова [2; 3; 5; 18; 20; 27; 37]

Змістовий модуль VI. Гіперборея — “Надпівнічна країна”

Тема 16. Аполлон і його небесна родина

Генезис образу Аполлона в античній міфології I–II тис. до н. е. (за О. Ф. Лосевим). Гопала — Купала — Аполлон та ін. індоєвропейські втілення сузір'я Тельця (за М. О. Чмиховим, Ю. О. Шиловим, С. І. Наливайком). Родинне оточення “гіперборейця Аполлона” як відображення календарного канону святилищ-обсерваторій (майданів) V–II тис. до н. е. Майдани українців та індусів, майдани іранців та лабіринти, “ротонди” і “хенджі” Західної Європи. Мандрівні “служителі Аполлона” античних часів як залишки індоєвропейської традиції жрецького обслуговування майданів.

Література: основна [4; 6; 8; 12; 17; 22; 27; 31; 32; 36];
додаткова [2; 11; 14; 16]

Тема 17. Гіперборейці Пелазг, Атлант та інші

Допотопні “географ” Атлант та “прапращур” Пелазг у найдавнішій міфології греків (за систематизаціями О. Ф. Лосева та А. Г. Кифішина). Легенди про Атлантиду й Потоп у викладенні Платона та Діодора. Генеза Гіпербореї в античній міфології I–II тис. до н. е.: від Північного Причорномор'я до Британії та Заполяр'я. Гіперборея-Арктида в легендах, історіографії XIX–XX ст. (Б. Г. Тилак, У. Уоррен. Г. Вірт), сучасних наукових дослідженнях (М. О. Чмихов, Ю. О. Шилов) та політичних спекуляціях (Н. Р. Гусева, О. Дугін).

Література: основна [6; 17; 22; 32; 36];
додаткова [2; 14; 16; 20; 47]

Тема 18. Маршрутом аргонавтів та Одиссея

Чому давні греки розміщували свій Аїд (царство мертвих) за Боспором Кімерійським (Керченською протокою), на дні Меотіди (Азовського моря)? “Всесвітній потоп” і острів Еа (кінцевий пункт мандрів аргонавтів та Одиссея) навпроти Боспора Кімерійського. Міфо-календарні мандри Геракла; легендарні відвідини Трої, Гілеї (пониззя Дніпра) та Атлантиди. Меотська прабатьківщина Еака й Ахілла. Острів Левка (Зміїний) як поріг Аїду й місцезнаходження душ найвидатніших героїв Троянської війни кінця II тис. до н. е. Таємниця Золотого Руна. Одисса — Одиссея — Одещина. Троя-Іліон

та Гелон-Голунь (“Більське городище” на межі Полтавської, Сумської, Харківської областей України). “Земля та віки Трояні” давньоруських легенд.

Література: основна [6; 8; 14; 17; 28; 33; 36];
додаткова [2; 16; 18; 24; 43; 49; 53]

Змістовий модуль VII. Походження слов'ян

Тема 19. Глибини історичної пам'яті

Академічна традиція та новаторство академіка Б. О. Рибаківа (Язычество древних славян. — М.: Наука, 1981) у визначенні початку історії будь-якого народу і слов'ян зокрема. Чому слов'яни пам'ятають про мамонтів (як вимерли в Європі близько 14 тисячоліть назад)? Геолого-екологічне, археолого-лінгвістичне та етнологічно-побутове пояснення історичного сягання “Влес-книгою” тощо глибини в XX–XXI тисячоліття. Історична пам'ять народу та наукові методи її розкриття.

Література: основна [3–5; 12; 14; 15; 18; 20; 22; 24;
26; 27; 29; 31; 35];
додаткова [8; 14; 15; 26; 28; 35; 45; 47]

Тема 20. Коли з'явилися слов'яни

Загальнолюдська, до- та євразійська епохи розвитку населення Європи 40–10-тисялітньої давнини. До-, прото-, пра-, -індоєвропейські етапи VIII–III тис. до н. е. Пращури слов'ян як втілення етнокультурного ядра генезисом “індоєвропейців”. Індоевропейське ядро та держава Аратта. Кінець апофеозу Аратти (2750–2250 роки до н. е., за датуваннями трипільської археологічної культури) та початок етноісторичного самоусвідомлення слов'ян (2300–1700 років до н. е., за археоастрономічними датуваннями тандему Сварога-й-Дажбога, Сонячного зодіаку на чолі з Тельцем — відображеному в майданах, календарній орнаментіці тощо). Виникнення на рубежі II–I тис. до н. е. союзу племен, що назвався *сла(о)в'янами* (за “Влес-книгою”). Розповсюдження цього етноніму у споріднених середовищах оріан і борусів, (в)енетів, скотів, кіммерійців, таврів та ін. з кінця II тис. до н. е. до початку I тис. н. е. “Повість врем'яних літ” Нестора-літописця про походження слов'ян. Офіційна позиція академічної науки та но-

ваторства (1976–2003) академіків Б. О. Рибаків і О. М. Трубачова. “Истоки славянской цивилизации” (2004) Ю. О. Шилова.

Література: основна [3; 6; 19; 21; 27; 30; 32; 36];
додаткова [2; 8; 15; 18; 22; 25; 26; 28; 37; 47]

Тема 21. Що означають назви (У)Країна та Русь?

Слов'янські Веди та “Велесова книга” про походження (У)Країни й Русі. Хто такі *укри* та *русичи*? Поліцентричність етнотериторіальних утворень під назвами Україна, Русь тощо. Збирання цих утворень жерцями та воїнами слов'янського світу у II тис. до н. е. — I тис. н. е. Науково-політичні позиції щодо розуміння та висвітлення процесу державотворення. Узагальнення двох головних позицій у монографіях Ю. В. Павленка “История мировой цивилизации” (К., 2002) та Ю. О. Шилова “Истоки славянской цивилизации” (К., 2004).

Література: основна [3; 15; 18; 23; 29; 35];
додаткова [6; 18; 27; 33; 37; 43]

Змістовий модуль VIII. Західне розселення слов'ян

Тема 22. Русь та (в)енети

Оріяна (Орісса) й Борусія Дністро-Дніпровського регіону як спадкоємці Аратти. Острів Еа (Айван) аргонавтів та Одиссея; енети та вани. Переселення енетів на чолі з Пілемоном до Малої Азії. Переселення до Троади й Етрурії. Троянська війна кінця II тис. до н. е. та переселення енетів на чолі з Енеєм і Антенором. Італійська Расія енетів. “Влес-книга” про Руса, сина Богомира. Русичі Прибалтики й Північного Причорномор'я рубежу I тис. до н. е. — I тис. н. е. Участь прибалтійських венетів у формуванні Київської Русі.

Література: основна [3; 16; 18; 23; 30; 33; 36];
додаткова [3; 14; 15; 18; 37; 43]

Тема 23. Сколоти та кельти

“Історія” Геродота (V ст. до н. е.) про сколотів та кельтів. Відповідності та доповнення у “Влес-книзі”. Геродотівська легенда про походження сколотів. Скіфи-орачі, борисфеніти та ін. Б. О. Рибаків, О. М. Трубачов, О. І. Тереножкін про археологічні й лінгвістичні відповідності сколотам-слов'янам. “Бастарн, син Славена та Сківа”. (Г)Алазони — гали — галичани.

Література: основна [2; 3; 16; 21; 30; 33; 36];
додаткова [3; 15; 18; 22; 38]

Тема 24. Венеди, анти, склавини

“Готика” Іордана (VI ст.) та інші писемні джерела про слов’янські народності середини I тис. н. е. Родовід і родичі венетів: вандали, варги та ін. Нашестя готів. Розп’яття ними (375 р.) Божа та 70 старійшин. Нашестя гунів та союз (450–453 рр.) Кия з Аттилою. “Край Антів та Скуфь Києва”. Анти на чолі слов’янського союзу племен (410–602 рр.). Нашестя аварів і хазар у VI–VII ст. Сколоти – склавини – слов’яни. “Велесова книга” та “Повість врем’яних літ” про історію слов’ян до Аскольда і Дір(ос)а: західна лінія розвитку.

Література: основна [2; 3; 16; 23; 30];

додаткова [3; 9; 22; 33; 37; 38]

Змістовий модуль IX. Східне розселення слов’ян

Тема 25. Оріяни, боруси, сло(а)в’яни

“Велесова книга” та “Повість врем’яних літ” про історію слов’ян до Аскольда і Дір(ос)а: східна лінія розвитку. Хто такі оріяни й боруси. Оріяна, Орісса, Одісса “Махабгарати” та Одещини (за О. М. Трубачовим і С. І. Наливайком). Борустан – Борисфенос – Борисфен (за О. М. Трубачовим і А. Г. Кифішиним). Творчість Ю. П. Миролюбова. “Влес-книга” про отця Орія та його синів.

Література: основна [3; 19; 23; 30; 36];

додаткова [3]

Тема 26. Кіммерійці та скіфи

Дві гілки генезису аріїв (“індо-іранців”). “Кіморії – то отці наші” (за “Влес-книгою” та перепискою волхвів Новгородчини) і відкриття О. М. Трубачова (Indoarica в Северном Причерноморье. – 1976–1999). Скіфи в потрактуванні Геродотом та “Влес-книгою”. Ці та інші писемні джерела про походи кіммерійців і скіфів на Близький Схід. Їх взаємовідносини у Північному Причорномор’ї VI–III ст. Родичі: меоти, (с)інди, таври; савромати й сармати. Найпізніші згадки про кіммерійців і скіфів у I тис. н. е. Античні автори про Дандарію-Дандаку VI ст. до н. е. – IV ст. н. е.

Література: основна [3; 6; 21; 22; 29; 36];

додаткова [9; 30; 36]

Тема 27. Кияни – індоєвропейська династія

Дандака – Палакій – Київ: “Жезлоносці” арагтів, аріїв (індо-іранців), слов’ян VII тис. до н. е. – I тис. н. е. Аратто-шумерська міфологема *Ки-Ану* та індоєвропейська система майданів; жерці *кеї* тощо. Тезки *Києва* в Шумері, Єгипті, Індії, Ірані та в Європі. Кіммерійсько-мідійський правитель Кіаксар – Кий(ок)-цар. Кейаніди й Ахеменіди; першопричина походу перського царя Дарія на Скіфію. Споріднені легенди слов’ян (“Влес-книга” і “Повість врем’яних літ”), індіців та вірмен (“Хроніка Тарона”) кінця II тис. до н. е. – початку II тис. н. е.: брати Кий, Щек, Хорив та Куар, Мелтей, Хоріан. Династія Киян та Київ до Аскольда і Рюриківичів. *Кияни* козацьких легенд.

Література: основна [18; 30; 36];
додаткова [27]

Змістовий модуль X. Утворення Київської Русі

Тема 28. Заснування літописного Києва

Двадцятитисячолітня праісторія Києва: археологія й легенди. Свідоцтва античних і візантійських авторів; торгові поселення слов’ян “зарубінецької археологічної культури” рубежа I тис. до н. е. – I тис. н. е. Літописна легенда про полянського князя Кия, двох його братів та сестру; відповідності у готських легендах Прибалтики. Заснування міста Києва у 430 р. 1500-річний ювілей столиці на партійне замовлення (академіку Б. О. Рибаківу – з передорученням кандидатів історичних наук П. П. Толочку).

Література: основна [3; 19; 23];
додаткова [22; 27; 37]

Тема 29. “Вся Земля наша добра...”

“Норманська теорія” на замовлення царя Петра I німецьким історикам. Варги (варяги) і рароги (звідкіля Рюриківичі) – слов’янські племена Південно-Східної Прибалтики (Венедського, згодом Руського моря). Слов’янські *варяги* та германські *вікінги*. Військово-торгівельний шлях “із Варяг в Греки”. Рюрик і Аскольд як ватажки дружинників, найманців міщан і купців. Князювання (860–882 рр.) Рюрика в Новгороді, Аскольда в Києві. Політично-релігійні відно-

сини Аскольда з Візантією та перші хрещення Русей (Таврійської й Київської). Місія Кирила і Мефодія.

Література: основна [3; 16; 19; 23];
додаткова [3; 9; 18; 29; 37]

Тема 30. Заповіти волхвів

Що замовчує вчений монах Нестор-літописець. Відношення авторів “Влес-книги” до Аскольда та першої спроби хрещення киян. Провидці й державотворці. Закономірність конфлікту жерців та воїв – правителів державних (цивілізованих) суспільств общинного та класового типів. Релігія як державна ідеологія. Православна віра – общинна віра; християнська віра – віра рабів і рабовласників. Двоєвір’я; суперечності, співіснування та злиття вір (за “Язычеством древней Руси” Б. О. Рибаківа та ін.). Аріанський напрямок хрещення Візантії імператором Костянтином, а Русі – князем Володимиром (за “Началом Руси” А. Г. Кузміна та ін.). Інші напрямки християнської релігії. Циклічність – пульсація – обертання розвитку Русі та всіх інших цивілізацій (і всього); “язичництво” (приблизно до 988 р.) і “неоязичництво” (приблизно з 1875 р.) як синкретичні стани культури, розмежовані періодом її ж поляризованого стану.

Література: основна [3; 36];
додаткова [3; 14]

Змістовий модуль XI. Актуальність давньої історії України

Тема 31. Національна ідея

Відлуння Льодовика та мамонтів у етнокультурі слов’ян-українців. Від міст Аратти й могил Аріану – до соборів Русі та мегаполісів України. Одвічні та християнські святині українських етносу й нації: від *Берегині* (приблизно з 7000–6200 років до н. е.) – до *Оранти* (1037 р.) та *Матері-України* (2003 р.). Генеза православ’я у IX–XVII–XXI століттях. Прапор, герб, гімн, ідея – святині та атрибутика нації. “Підіймаючи святині України – посприяємо людству. Мудрість, братерство, наснага!”

Література: основна [3–5; 15; 19; 24; 26; 27; 31; 35];
додаткова [3, 47, 49]

Тема 32. Національне та загальнолюдське

Національна *форма* – історичний *зміст* – загальнолюдська *сутність*. Архетипи (за К. Г. Юнгом, Ф. Б. Я. Кейпером, Ю. О. Шиловим) як природне підґрунтя культури; закономірності її подальшого формування. Життєдайність і смертоносність в культурі – то прояви всесвітніх “+” і “–”. Мистецтво “зняття протиріч” та культуротворчий інститут Спасительства. Дохристиянські Спасителі (за Дж. Фрезером) та їх ремінісценції в українській культурі (за Н. М. Велецькою й Ю. О. Шиловим). Історична постать та релігійний канон Христа-Спасителя.

Література: основна [3; 4; 6; 8; 12; 17; 22; 25–27; 31; 36];
додаткова [4; 6; 7; 10; 15; 29; 32; 43; 45; 47; 49; 50; 53]

Тема 33. Сутність слов'янської цивілізації

Слов'яни – прямі спадкоємці Аратти, найпершої держави-цивілізації світу. Арійсько-слов'янські міграції та індійські Аратта – Бгарата. Общинний устрій Аратти як основа Звичаєвого Права селян (і козаків та ніхангів). Язичництво та хрещення цивілізованої Європи. Чи може бути життєдайною (“+”) ідея *кінця світу*? Європейський шлях подолання смертоносної (“–”) тенденції розвитку: епохи (XV–XVIII ст.) Відродження, Реформації, Просвіти. Звичаєва “Конституція” (1710 р.) гетьмана П. Орлика – взірць наступних конституцій цивілізованого світу. Відкриття (О. П. Блаватська, Вівекананда, родина Рерихів, Ю. О. Шилов) доантичної, індоєвропейської першооснови Відродження. Неоправослав'є (Неоязичництво) – завершення циклу епох (IV–XV–XXI ст.) синтезу індоєвропейської та семітської цивілізацій. Слов'яни як зосередження життєдайності (“+”) загальнолюдської цивілізації. Закономірність спроб нищення (“–”) слов'янської, особливо української, етнокультури протягом XX і попередніх століть. Не кара, а проба на міцність. Сучасний стан та перспектива слов'янської цивілізації.

Література: основна [3; 5; 16; 22; 23; 26; 27; 36];
додаткова [1; 15; 25; 28; 34; 47]

ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Реферат (контрольна робота) передбачає ознайомлення студентів з історичними джерелами та спробу їх дослідження за підручниками, навчальними посібниками і науковою літературою. Виконанню передуює складання плану, який окреслює розгляд кількох взаємопов'язаних питань за обраною темою. Розгляд починається з історіографії теми. В головній частині роботи викладаються основні напрями попередніх досліджень і оцінювання їх автором. У заключній частині формулюються власні висновки автора. Робота закінчується списком використаної літератури, музейних експозицій та пам'яток.

Обсяг реферату – 10–15 друкованих аркушів формату А4.

За темами рефератів можна використовувати до усних дискусій.

ОРИЄНТОВНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Зображення та письмена Кам'яної Могили.
2. Північнопричорноморські витоки *індоевропейського епосу*.
3. Етапи формування *індоевропейської стільноти народів*.
4. Проблема витоків слов'янської історії.
5. Глибини історичної пам'яті слов'ян.
6. Образ *мамота* в слов'янському фольклорі та орнаментичі.
7. Початок календарного відліку історії слов'ян.
8. Дохристиянська писемність та література слов'ян.
9. Проблема спорідненості *араттів* і *слов'ян* із Трипіллям.
10. Ознаки Аратти й наступних цивілізацій (держав).
11. Археологічні культури, що відображують державу Аратту.
12. Особливості державного ладу Аратти.
13. *Аратти* I–III: Наддніпрянщини, Закавказзя, Пенджабу.
14. “Весвітній потоп”, Аратта і Шумер.
15. *Арієзнавство*: наука й політика.
16. Лінгвістичні та археологічні пам'ятки аріїв.
17. Формування *арійської стільноти племен* у VI–III тис. до н. е.
18. Ведичні міфоритували курганів степової України.
19. Східні походи праслов'ян і слов'ян VI–I тис. до н. е.
20. Витоки легенди про трьох братів – *Кия, Щека, Хорива*.
21. Арійські племена й народності II тис. до н. е. – I тис. н. е.
22. Етапи формування слов'ян: енети – венеди.
23. Походження понять *(У)Країна* та *Русь*.
24. *Троя-Ліон*: легенди та дійсність.

25. *Гітерборея*: історико-географічне підґрунтя легенди.
26. Родина *Дьяуса–Зевса–Ди́ва*: міфи та астрономія.
27. Мандри *аргонавтів* та *Одіссея*.
28. *Геракл* і *Гер(ос)*, *Гелон* та *Гліон*.
29. *Колунь – Голунь – Гелон – Гліон* прадавніх слов'ян і греків.
30. Земля та віки *Трояні*.
31. Давньогрецькі колонії Північного Причорномор'я.
32. Чотири легенди Геродота про походження *скіфів*.
33. Історичні відповідності легендам III і IV тис. До н. е. Про походження *скіфів*.
34. Династія *Кеянідів* та похід перського царя Дарія на Скіфію.
35. Слов'янська династія *Киан*.
36. Зв'язки етнокультур Дандарії, Арсанії, Русі I тис. н. е.
37. Виникнення *Києва*.
38. Взаємовідносини Боспорського царства з Римом і Візантією.
39. Перші християни Русі.
40. Кінець *общинної* й початок *феодальної* Русі.
41. Хрещення Русі.
42. Заповіти *волхвів* (за “Влес-книгою”) у світлі сучасної науки.
43. Взаємозв'язки національних *святинь – еліти – ідеї*.
44. Позитиви і негативи *общинно-“комуністичної”* традиції слов'ян.
45. Місце *української* культури у системах *слов'янської, індоєвропейської, загальнонародської* культур.
46. Шляхи розробки *української національної ідеї*.

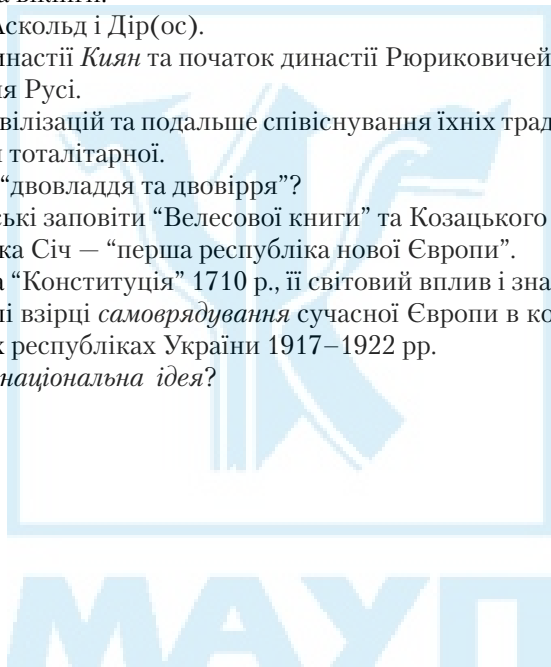
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Значення назви *Україна*.
2. Значення терміна *цивілізація*.
3. Що означає слово *історія*?
4. *Наука історія* та її складові *дисципліни*.
5. *Археологія* й *археологічна культура*.
6. Поняття *праісторія* та *історія*.
7. Історико-хронологічні межі *давньої, середньовічної, нової, новітньої, сучасної* України.
8. Дослідники витоків слов'янської *етнокультури*.
9. Дві лінії *академічної історіографії*.
10. *Офіційна історія* та *історична пам'ять народу*.
11. Поява людини загальною та її сучасного *антропологічного типу*.

12. *Палеоліт* і його пам'ятки на теренах Європи та України.
13. *Кам'яна Могила*: місцезнаходження та геологія.
14. Дослідники Кам'яної Могили.
15. Відкриття найдавніших у світі письмен, літописання, Святого Письма.
16. Поява БОГА-Творця Енліля, предтечі Елоя.
17. *Мезоліт* і танення Льодовика.
18. *Свідерська* археологічна культура.
19. Міграції “свідерців”.
20. Зародження скотарства та хліборобства.
21. “Велика *неолітична* революція”.
22. Близькосхідні Ієрихон та Чатал-Гююк — найперші *протоміста*.
23. *Тахунійська* археологічна культура.
24. *Історична лінгвістика*.
25. *Індоевропейська мовна спільнота*.
26. До-, прото-, пра-, “індоевропейці”.
27. Самоназви первинних “індоевропейців” та створеної ними цивілізації.
28. Що таке *цивілізація*?
29. Слов'янські терміни для означення *цивілізації*.
30. Чому слов'яни, офіційно “найпізніше цивілізовані в Європі”, насправді мають найдавнішу в світі термінологію для означення цивілізації?
31. Помпей Трог та Стефаній Візантійський про витoki цивілізації слов'ян.
32. *Святе Письмо* індоевропейських народів.
33. “*Веда словена*” та “*Велесова книга*” в системі Святого Письма індоевропейських народів.
34. Чому вавилонський історик Берос вважав, що Скіфія має найдавніші Священні книги?
35. Греко-римська традиція шанування *Сивілли*, хранительки найдавнішого Святого Письма.
36. *Самовіла*, хранителька “Веди словена”.
37. Праматері *Інанна* і *Берегиня*.
38. *Іма*, Прачоловік індоевропейських народів.
39. *Іма* “Веди словена” та *Яма* “Велесової книги”; їх відповідності в Еддах ісландців і Ведах індійців.
40. Писемні свідоцтва про Аратту, найпершу цивілізацію (коло).

41. *Коло, скіпа, государство, держава* як етапи розвитку первинної Аратти.
42. Розквіт Аратти, відображений в *трипільській* археологічній культурі.
43. Ознаки цивілізації.
44. Якісні відмінності первинних (общинних) і вторинних (тоталітарних) цивілізацій.
45. Міграції “індоевропейців” та взаємозв’язки Аратт I–III Дунайсько-Дніпровського, Закавказького, Пенджабського регіонів.
46. *Ортополіс* греків, *Артана* етрусків.
47. *Бгарата* індійців, *Арта* іранців.
48. *Арта* й *Арсанія* русічей.
49. *Артаплот* і *Оратів* українців.
50. *Аротерой* – *арти* (*арси*) – *оратаї* – *орачі*.
51. “Потопи” загалом і “*Всесвітній потоп*” зокрема.
52. Аратти I і II та виникнення Шумеру й Єгипту.
53. Протошумерський період Кам’яної Могили.
54. Періодизація архіву Кам’яної Могили.
55. *Аріан*, сусід і родич Аратти.
56. *Оріяна* та її відображення в “усатівській культурі пізнього Трипілля”.
57. *Майдани* та походження назви *Кий(ан)*.
58. Як розповсюджувалися досягнення культури?
59. Тезки *Києва* в індоевропейському світі та в Єгипті; їх взаємозв’язки.
60. Міграції пізніх “індоевропейців”: *гіксоси, лелеги, енети, арії, “народи моря”*.
61. “Темні віки Європи”.
62. *Гіперборейя* греків і римлян.
63. Гіперборейці *Пелазг, Атлант, Лат(он)а* та ін.
64. *Троянська війна* та *вікі Трояні* “Слова о полку і гореві Ігоря Святославлича”.
65. Мандрі та кінцевий пункт аргонавтів і Одиссея.
66. Таємниця острова *Ея*.
67. Мандрі гіперборейців (за Геродотом).
68. “*Історія*” *Геродота* про Скіфію.
69. Легенда про походження *сколотів*.
70. Сколоти, слов’яни та кельти.
71. Три легенди Геродота про появу *скіфів*.

72. Хто такі *кіммерійці, скіфи, сармати*? Сучасні й сусідні їм родичі.
73. Скіфія.
74. Давньогрецька колонізація Північного Причорномор'я.
75. Боспорське царство.
76. *Арта-Арсанія* й *Дандарія* Північного Причорномор'я античних часів.
77. Венеди, анти, склавини.
78. Вандали.
79. Заснування Києва на шляху із *Варяг в Греки*.
80. Варяги та вікінги.
81. Рюрик, Аскольд і Дір(ос).
82. Кінець династії *Киян* та початок династії Рюриковичей.
83. Хрещення Русі.
84. Зміна цивілізацій та подальше співіснування їхніх традицій — об-щинної й тоталітарної.
85. Що таке “двовладдя та двовірря”?
86. Пращурські заповіді “Велесової книги” та Козацького Спасу.
87. Запорізька Січ — “перша республіка нової Європи”.
88. Козацька “Конституція” 1710 р., її світовий вплив і значення.
89. Найперші взірці *самоврядування* сучасної Європи в козацько-се-лянських республіках України 1917–1922 рр.
90. Що таке *національна ідея*?

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Археология Украинской ССР*, т. 1–3. — К., 1986.
2. *Білоусько О. А.* Україна давня: Євразійський цивілізаційний контекст. — К., 2002.
3. *Велесова* книга. / Пер. та комент Б. І. Яценко. — К., 1995; *Вересова* книга / Ред. та упоряд. Г. Лозко. — К., 2002.
4. *Українська міфологія.* // Упоряд. В. М. Войтович. — К., 2002.
5. *Воропай О.* Звичаї нашого народу: У 2 т. — Мюнхен, 1958, 1966; К., 1991.
6. *Геродот.* История. — Л., 1972.
7. *Гладкий В. Д.* Древний мир. Энциклопед. словарь. — М., 2001.
8. *Гомер.* Илиада. Одиссея. — М., 1967.
9. *Гумилев Л. Н.* Древняя Русь и Великая Степь. — М., 1992.
10. *Гумилев Л. Н.* Ритмы Евразии. Эпохи и цивилизации. — М., 1993.
11. *Даниленко В. Н.* Энеолит Украины. — К., 1974.
12. *Даниленко В. Н.* Космогония первобытного общества // Начала цивилизации. — М., 1999.
13. *Енциклопедія трипільської цивілізації:* У 2 т. / Гол. ред. М. Ю. Відейко. — К., 2004.
14. *Кифишин А. Г.* Древнее святилище Каменная Могила. Опыт дешифровки протошумерского архива XII–III тысячелетий до н. э. — К., 2001.
15. *Кобилух В. О.* Українські козацькі назви у санскриті. — Л.; К.; Донецьк, 2003.
16. *Кузьмин А. Г.* Начало Руси. — М., 2003.
17. *Мифы народов мира:* У 2 т. / Гл. ред. С. А. Токарев. — М., 1991–1992.
18. *Наливайко С. І.* Індодарійські таємниці України. — К., 2004.
19. *Нестор.* Повесть временных лет // Полное собр. рус. летописей. — М., 1962–1965.
20. *Ригведа* / Пер. комент. Т. Я. Елизаренкова. — М., 1989, 1999.
21. *Рыбаков Б. А.* Геродотова Скифия. — М., 1979.
22. *Рыбаков Б. А.* Язычество древних славян. — М., 1981.
23. *Рыбаков Б. А.* Язычество Древней Руси. — М., 1987.
24. *Савур-могила.* Легенди та перекази Нижньої Наддніпрянщини / Упор. В. А. Чабаненко. — К., 1990.
25. *Сафронов В. А.* Индоевропейские прародины. — Горький, 1989.

26. *Силенко Л.* МАГА ВІРА. — NY–Toronto, 1979.
27. *Славянские Веды / Состав. и коммент. А. А. Асов.* — М., 2004.
28. *Слово о плъку Игореве.* / Прим. В. В. Німчука. — К., 1985.
29. *Трубачев О. Н.* Indoarica в Северном Причерноморье. — М., 1999.
30. *Трубачев О. Н.* Этногенез и культура древнейших славян. — М., 2002.
31. *Фрэйзер Дж.* Золотая ветвь. — М., 1983.
32. *Чмыхов Н. А.* Истоки язычества Руси. — К., 1990.
33. *Шавли Й.* Венеты: наши давние предки. — М., 2003.
34. *Шилов Ю. А.* Прародина ариев: История, обряды и мифы. — К., 1995.
35. *Шилов Ю. О.* Джерела витоків української етнокультури XIX тис. до н. е. — II тис. н. е. — К., 2002.
36. *Шилов Ю. А.* Истоки славянской цивилизации. — К., 2004.
37. *Щокін Г. В.* Людство і віра. — К., 2002, 2005.
38. *Clark G., Mellaart J., @.* The Dawn of Civilization. — London, 1961.

Додаткова

1. *Ажажа В. Г.* Под “колпаком” Иного Разума. — М., 2002.
2. *Акимова Л. И.* Троянский мир в античной мифоритуальной традиции // Сокровища Трои. — М.—Милан, 1996.
3. *Асов А. И.* Славянские руны и “Боянов гимн”. — М., 2000.
4. *Біблія.* Святе письмо Старого і Нового Завіту. / Пер. П. О. Куліша, І. С. Левицького і Пулюя. — Відень, 1903; К., 2000.
5. *Васина З.* Украинская летопись одежды. — К., 2003.
6. *Вовк С. М., Шилов Ю. О., Наливайко С. І.* Сторінки історії та культури Праукраїни. — Чернівці, 2003.
7. *Гамкрелідзе Т. В., Иванов В. В.* Индоевропейский язык и индоевропейцы. — Тбилиси, 1984.
8. *Гузій В. І.* Золота очеретина. — Бровари, 1997.
9. *Давня історія України: У 2 т. / Гол. ред. П. П. Толочко.* — К., 1995.
10. *Діалог цивілізацій: нові принципи організації світу.* — Матеріали всесвітньої конф. — К., 2002.
11. *Дюмезиль Ж.* Верховные боги индоевропейцев. — М., 1986.
12. *Залізняк Л. Л.* Нариси стародавньої історії України. — К., 1994.
13. *Заєць І. І.* Витоки духовної культури українського народу. — К., 2006.
14. *Знойко О. П.* Міфи Київської землі та події стародавні. — К., 1989.

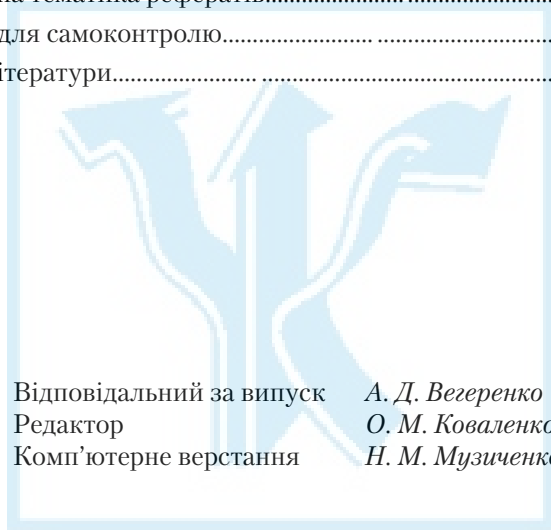
15. *Кикешев Н. И.* Прародины и предки. — М., 2003.
16. *Кифишин А. Г.* Геноструктура догреческого и древнегреческого мифа // Образ — смысл в античной культуре. — М., 1990.
17. *Кифишин А. Г.* “Страшный гнев” богов и “исход народа” // Жертвоприношение. — М., 2000.
18. *Классен Е. И.* Новые материалы для древнейшей истории славян (...). — М., 1854; СПб., 1995.
19. *Кононенко П. П.* Українознавство. — К., 2006.
20. *Кузич-Березовський І.* Оріяна. Кімерія-Праукраїна: У 2 т. — Детройт, 1979.
21. *Кульбака В., Качур В.* Соматичні культури бронзового віку півдня Східної Європи. — Маріуполь, 1998.
22. *Лебедев А. Н.* Образование славянского мира. — К., 1997.
23. *Лозко Г. С.* Українське народознавство. — К., 2004.
24. *Михайлов Б. Д.* Петрогліфи Кам'яної Могили. — К., 2004.
25. *Мищик В. Ф.* Священна Країна хліборобів. — К., 2005.
26. *Мосенкіс Ю. Л.* Трипільський прасловник української мови. — К., 2001.
27. *Наливайко С. І.* Таємниці розкриває санскрит. — К., 2000.
28. *Николаева Н. А., Сафронов В. А.* Истоки славянской и евразийской мифологии. — М., 1999.
29. *Павленко Ю. В.* История мировой цивилизации. — К., 2002.
30. *Петрук В. І.* Велика Скіфія-Оукраїна. — К., 2001.
31. *Профет Э. К.* Утерянные годы Иисуса. — М., 1999.
32. *Рол Д.* Генезис цивилизации. — М., 2002.
33. *Рыбаков Б. А.* Рождение Руси. — М., 2003.
34. *Саннікова Л. П.* Свята Мова Творця у Звичаї Народу: Еніофеноменологія староукраїнської культури. — К., 2005.
35. *Скульский А. М.* Спас. — Николаев, 1997.
36. *Тереножкин А. И.* Киммерийцы. — К., 1976.
37. *Торп В.* Древнейшие известия о Руси. — М., 1997.
38. *Тулаев П. В.* Венеты: предки славян. — М., 2000.
39. *Фурдуй Р. С.* Прелесь тайны. — К., 2001.
40. *Харченко П. А.* Тригнозис. Начала тринітарних знань. — К., 1998.
41. *Цуканов Б. И.* Время в психике человека. — Одесса, 2000.
42. *Черепанова С. О.* Проблема людини в українському мистецтві. — Львів, 2001.
43. *Чертков А. Д.* О языке пеласгов, населивших Италию, и сравнение его с древнеславянским. — М., 1855.

44. *Чмихов М. О., Кравченко Н. М., Черняков І. Т.* Археологія та стародавня історія України. — К., 1992.
45. *Чумарна М. І.* З початку світу. — Львів, 1996.
46. *Шилов Ю. А.* Край ушедших лет. — К., 2004.
47. *Шилов Ю. О.* Чого ми варті. — К., 2006.
48. *Шилов Ю. О.* Брама Безсмертя. — К., 2006.
49. *Шюре Э.* Великие посвящённые. — Калуга, 1914; М., 1990.
50. *Gimbutas M.* The Gods and Goddesses of Old Europe 7000 to 3500 B. C. — London, 1967.
51. *Mellaart J. J.* Çatal-Hüyük. The Neolithic Town in Anatolia. — London, 1967.
52. *Rohl D.* Legend the Genesis of Civilization. — London, 1998.
53. *Wood J. E.* Sun, Moon an standing Stones. — London, 1978.
54. *Waddell L. A.* The Makers of Civilization in Race @ History. — Delhi, 1968.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни	
“Україна в контексті світової цивілізації”	4
Зміст дисципліни	
“Україна в контексті світової цивілізації”	6
Вказівки до написання реферату.....	18
Орієнтовна тематика рефератів.....	18
Питання для самоконтролю.....	19
Список літератури.....	23

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *О. М. Коваленко*
Комп'ютерне верстання *Н. М. Музиченко*

МАУП

Зам. № ВКЦ-3170

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП